

Coğrafi İşaret Tesciline Sahip Balların Mevcut Durumunun Bilimsel Değerlendirilmesi

Muhammed ASLAN

Siirt Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gıda Mühendisliği Anabilim Dalı, Siirt, Türkiye.

<https://orcid.org/0009-0004-2456-4780>

Abdullah BAYCAR

Siirt Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Siirt, Türkiye.

<https://orcid.org/0000-0003-4995-2275>

Ender Sinan POYRAZOĞLU

Siirt Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Gıda Mühendisliği Bölümü, Siirt, Türkiye.

<https://orcid.org/0000-0003-0556-3016>

Ebru AKKEMİK

Siirt Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Gıda Mühendisliği Bölümü, Siirt, Türkiye.

<https://orcid.org/0000-0002-4177-4884>

Derleme Makalesi

Geliş Tarihi

30/11/2025

Kabul Tarihi

25/12/2025

DOI

[10.70562/tubid.1704781](https://doi.org/10.70562/tubid.1704781)

Özet

İklim ve topografik çeşitlilik gibi etmenlerin sağladığı bitki zenginliği, Türkiye’yi bal üretiminde nicelik bakımından olduğu gibi nitelik bakımından da eşsiz bir konuma taşımaktadır. Kısa mesafelerde dahi değişebilen bitki örtüsü, birbirine yakın bölgelerde farklı karakteristik özelliklere sahip bal çeşitlerinin üretimine olanak sağlamaktadır. Bu çeşitlik ve özgünlüğün tanınması, yöre ballarının tanıtım ve markalaşma süreçlerine önemli katkılar sunmaktadır. Bu bağlamda, mahreç adı ve mahreç işareti gibi kategorileri içeren Coğrafi İşaret (Cİ) sistemi kritik bir role sahiptir. Son yıllarda pazarlama açısından taşıdığı stratejik önem nedeniyle, üretici örgütleri ve yerel otoriteler tarafından yörelere ait balların coğrafi işaret başvurularının hızla arttığı görülmektedir. Bu çalışmada, TÜRK PATENT resmî veri tabanı (25.11.2025 kesit tarihi) ile çeşitli ikincil kaynaklar kullanılarak Türkiye’de bal grubunda tescil edilen ürünlerin güncel durumu analiz edilmiştir. Bu doğrultuda veri tabanındaki kayıtlar taranmış; bal kategorisinde yer alan ürünler sistematik biçimde belirlenmiş, mahreç işareti ve menşe adı türlerine göre sınıflandırılmış balların başvuru ve tescil süreçleri bakımından değerlendirmeleri yapılmıştır. Elde edilen bulgular; ilgili tarih itibarıyla TÜRK PATENT veri tabanında 29 Menşe Adı ve 6 Mahreç İşareti olmak üzere toplam 35 coğrafi işaret tescilli bal bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca bu ürünlerden Bingöl Balı ve Yenice İhlamur Balının Avrupa Birliği Coğrafi İşaret Tescili almış olması, Türkiye bal sektörünün uluslararası düzeyde tanınırlığı açısından dikkat çekici başlangıç mahiyetinde adımlar olarak öngörülmüştür. Araştırmanın amacı, Türkiye’nin bal üretimindeki yerel çeşitliliğini ve coğrafi işaret sistemindeki konumunu bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koymaktır. Türkiye’nin zengin arıcılık potansiyeline karşın, bal ürünleri özelinde gerçekleştirilmiş derli toplu, karşılaştırmalı ve sınıflandırmaya dayalı güncel envanter çalışmalarının sınırlı olması araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Bu çalışma; bal ürünlerinin Cİ türlerine göre dağılımını, yöresel çeşitlilik haritasını, tescil süreçlerine başvuran aktörleri ve ürünlerin AB nezdindeki durumunu ortaya koyarak literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin bal çeşitliliğini kapsayan bu çalışma hem politika yapıcılar hem de arıcılık alanında çalışan araştırmacılar için başvuru niteliğinde güncel bir veri kaynağı mahiyetindedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi İşaretler, Menşe adı, Mahreç işareti, Yerel bal

Scientific Assessment of the Current Status of Geographically Indicated Honey

Review Article

Received

30/11/2025

Accepted

25/12/2025

DOI

[10.70562/tubid.1704781](https://doi.org/10.70562/tubid.1704781)

Abstract

The rich botanical diversity resulting from Turkey's climatic and topographic variety places the country in a unique position in honey production, not only in terms of quantity but also quality. Vegetation that changes over very short distances enables the production of honey varieties with distinct characteristics even in neighbouring regions. Recognizing this diversity and uniqueness contributes significantly to the promotion and branding processes of regional honeys. In this context, the Geographical Indication (GI) system—which includes categories such as Protected Designation of Origin and Protected Geographical Indication—plays a critical role. Owing to its strategic importance in marketing, applications for GIs by producer organizations and local authorities for region-specific honeys have increased markedly in recent years. This study analyzes the current status of honey products registered in Turkey by utilizing the official TÜRKPATENT database (as of 25 November 2025) along with various secondary sources. Accordingly, the database entries were examined; honey products were systematically identified, classified according to GI type, and evaluated in terms of their application and registration processes. Findings indicate that, as of the specified date, the TÜRKPATENT database contains 29 products with Protected Designation of Origin status and 6 with Protected Geographical Indication status, totaling 35 GI-registered honeys. Among these, Bingöl Honey and Yenice Linden Honey have also obtained Geographical Indication registration from the European Union, representing noteworthy initial steps toward enhancing international recognition of Turkish honey. The aim of this research is to present a comprehensive overview of Turkey's local honey diversity and its position within the GI system. The limited number of up-to-date, comparative, and classification-based inventory studies focused specifically on honey products underscores the significance of this work. By mapping the distribution of GI types, documenting regional diversity, identifying applicant profiles, and examining the EU status of registered honeys, the study offers an original contribution to the literature. It also provides a current data source for policymakers and researchers working in apiculture.

Keywords: Geographical Indications, Protected Designation of Origin, Protected Geographical Indication, Local honey

1. Giriş

Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği'nde bal, “*Bitki nektarlarının, bitkilerin canlı kısımlarının salgılarının veya bitkilerin canlı kısımları üzerinde yaşayan bitki emici böceklerin salgılarının, bal arısı tarafından toplandıktan sonra kendine özgü maddelerle birleştirilerek değişikliğe uğrattığı, su içeriğini düşürdüğü ve petekte depolayarak olgunlaştırdığı; doğası gereği kristalleşebilen doğal ürünü*” ifade eder (1). Balın üretiminin yapıldığı arıcılık, kırsal bölgelerde ekonomik sürdürülebilirliği destekleyen önemli bir gelir kaynağı olma özelliğini sürdürürken; aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin devamlılığına katkı sağlamak ve tarımsal üretimdeki tozlaşma faaliyetleri aracılığıyla ekosistemin dengede kalmasında hayati bir işlev üstlenmektedir (2). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, arıların ekosistem ve insanlık açısından taşıdığı hayati rolün vurgulanması ve bu konuda toplumsal farkındalığın artırılması amacıyla 20 Aralık 2017 tarihinde aldığı kararla, 20 Mayıs tarihini “Dünya Arı Günü” olarak kabul etmiştir (2). Dünyada bu vesileyle arı ve arıcılık konusunda farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır.

Türkiye, farklı iklim kuşaklarının kesişim noktasında bulunması ve zengin bitki örtüsü sayesinde arıların yıl boyunca çeşitli nektar ve polen kaynaklarına ulaşabilmesine imkân tanımaktadır. Bu durum, farklı yerlerde farklı aromalara sahip ve yüksek kalitede balların üretilmesini mümkün kılmaktadır. Çiçek balı, çam balı, kestane balı gibi yöreye özgü bal çeşitleri, ülke arıcılığının değerli bir

zenginliğini oluşturmaktadır (2). Söz konusu bu bal çeşitlilik zenginliğinin bilinmesi kayıt altına alınması balın pazarlaması açısından stratejik bir öneme sahiptir (3). Bu gerekçeyle fikri ve sınai mülkiyet haklarından biri olan coğrafi işaret; koruma, ekonomik etki, yasal hak ve bu sayede geleneksel bilgi ve kültürel mirasın sürekliliğini sağlayan önemli bir mekanizmadır (4).

Coğrafi İşaret (Cİ); 22.12.2016 tarih ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'na (SMK) göre; *“Belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş ürünü gösteren işaretler”* olarak tanımlanmaktadır (5). Coğrafi İşaretler (Cİ), bir ürünün belirli bir yöreyle ilişkilendirilen özelliklerini ve kalitesini resmî olarak belgeleyen işaretlerdir. Her coğrafi işaretin tanımlanmış bir coğrafi sınırı bulunur ve bu alan genellikle yöre (terroir) olarak adlandırılır (6). Cİ'lerin amacı, ürünü tanımlamak ve bu tanımda yer alan kriterlere göre üretimin gerçekleşmesini sağlamaktır (7).

Ürünün niteliğinin boyutuna göre Cİ; menşe adı ve mahreç işareti olmak üzere iki kategoride sınıflandırılmaktadır. Bir ürünün, tüm veya esas nitelikleri belirli bir coğrafi alana ait doğal ve beşerî unsurlardan kaynaklanıyorsa bu durumdaki coğrafi işaretlere *“menşe adı”* denir. Belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla belirli bir coğrafi alan ile özdeşleşmiş olan; üretim, işleme ya da diğer işlemlerinden en az birinin belirlenmiş coğrafi alan içinde gerçekleşmesi gereken coğrafi işaretlere *“mahreç işareti”* denir (5). Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adı Amblem Yönetmeliği'ne göre *“6769 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak coğrafi işaret veya geleneksel ürün adı ile birlikte ürün veya ambalaj üzerinde kullanılır. Ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılmadığı durumlarda ise işletmede kolayca görülebilecek şekilde kullanılır”* (8).

Türkiye'de coğrafi işaret (Cİ) tesciline sahip ürünlerin sayısı, 25.11.2025 tarihi itibarıyla 1.788'e ulaşmış olup, 866 ürünün tescil başvuru süreci hâlen devam etmektedir. Avrupa Birliği (AB) tescilli ürün sayısı ise, son olarak Yenice Ihlamur Balının tescillenmesiyle birlikte 43'e yükselmiştir (9). Bununla birlikte, ülkenin sahip olduğu karakteristik ve özgün ürün çeşitliliği dikkate alındığında, mevcut coğrafi işaret sayısının hâlâ arzu edilen seviyenin oldukça gerisinde olduğu görülmektedir. Ayrıca ulusal düzeyde tescil edilen ürünlerin AB tesciline taşınmasına yönelik çalışmaların da yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte ülkemizin yöre ballarını tescilleme sürecinin de istenilen düzeyde olmadığı kanaati baskın gelmektedir (10). Coğrafi işaretlere ilişkin çalışmaların üretici birlikleri ve yerel idareler tarafından artırılmasının yanında akademik araştırmalarla bilimsel bir sistematik içinde desteklenmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu araştırma bu olgu ile gerekçelendirilmiştir. Çalışma bu anlamda hem uygulayıcı kurumlara hem de politika geliştirme süreçlerine rehberlik eden, nitelikli bir literatürün oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada, üretim miktarı bakımından dünyada ikinci sırada yer alan ve çeşitlilik açısından benzersiz bir konuma sahip olan balın (11) ele alınması, bal ürünlerinin coğrafi işaret tescil durumunun envanter niteliğinde ortaya konulmasına olanak sağlamıştır. Bu yaklaşım, mevcut bilgi eksikliğinin giderilmesine katkı sunarken, aynı zamanda ulusal bal ürünlerinin tanıtım ve pazarlanmasına dolaylı destek sağlamaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırmada, mevcut kaynakların, raporların ve resmî kayıtların sistematik biçimde incelenmesine dayanan doküman analizi yöntemi kullanılmış olup çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülmüştür (12). Araştırmanın ilk aşamasında, 25.11.2025 tarihi itibarıyla Türk Patent ve Marka Kurumu (TÜRKPATENT) Coğrafi İşaret Veri Tabanı incelenmiştir. Veri tabanındaki ürün grubu sınıflandırmaları gözden geçirilmiş ve özellikle “bal” ürün grubu seçilerek bu kategori altında yer alan tescilli ürünler sistematik olarak taranmıştır. Buna ek olarak veri tabanının genel arama alanında “bal” anahtar kelimesi kullanılarak kapsamlı bir tarama yapılmıştır. Bu tarama sonucunda bal ile doğrudan ilişkili ürünler belirlenmiş ve araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Bal içeriği bulunmasına rağmen doğrudan bal niteliği taşımayan ürünler (propolis veya ballı karışımları gibi) değerlendirme dışı bırakılmıştır (9).

Çalışmanın ikinci aşamasında, coğrafi işaret tesciline sahip bal ürünlerinin üretim düzeylerine ilişkin güncel verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE) ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından yayımlanan istatistiksel veriler derlenmiştir. Bu veriler kullanılarak bal üretim miktarları, yıllara göre değişim eğilimleri ve bölgesel dağılımlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Bu iki aşamalı yöntemsel yaklaşım, hem Türkiye’de coğrafi işaret tescili bulunan bal ürünlerinin güncel envanterinin oluşturulmasına hem de bal üretiminin ulusal ve uluslararası düzeydeki eğilimlerinin ortaya konulmasına olanak sağlamıştır. Türkiye’de Cİ tescil almış veya tescil başvurusu yapmış ballarla ilgili bilgilerin eldesinde ikincil kaynaklardan (13) yararlanarak ülkesel envanter oluşturulmuştur.

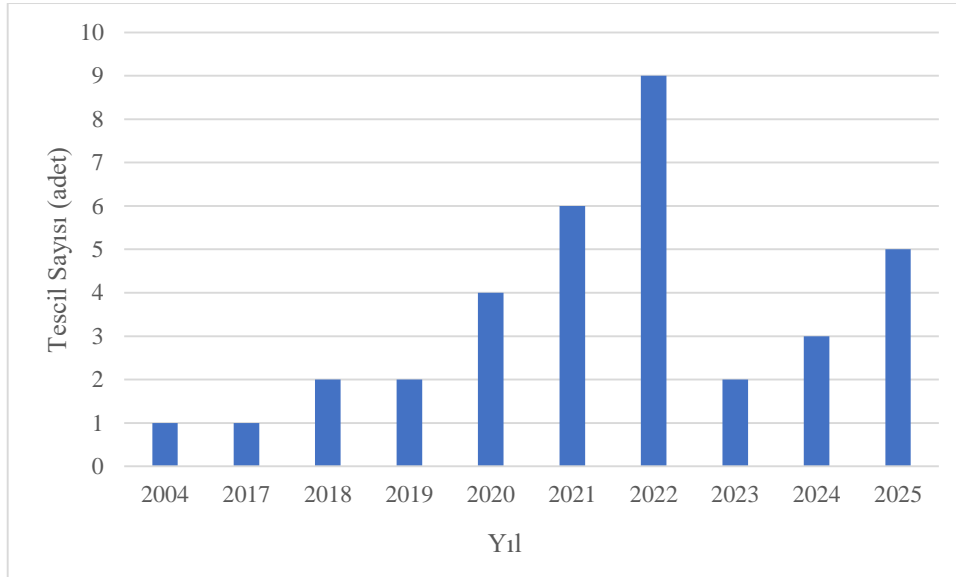
3. Bulgular ve Tartışma

Türkiye’de coğrafi farklılıkların şekillendirdiği çok çeşitli bal türleri bulunmaktadır (14). Başvurusu devam eden ya da başvuru hazırlığında olan yöresel balların dışında, 25.11.2025 tarihi itibarıyla TÜRKPATENT veri tabanında 29 Menşe Adı ve 6 Mahreç İşareti olmak üzere toplam 35 coğrafi işaret tescilli bal yer almaktadır. Uslu (2024) tarafından yayımlanan çalışmada bu sayı 29 olarak bildirilmiştir (10). Çalışmamızdan bir yıl önce gerçekleştirilen söz konusu araştırma ile güncel veriler karşılaştırıldığında %20,6’lık bir artış olduğu görülmektedir. Bu artış, son yıllarda coğrafi işaret tesciline yönelik ilginin belirgin biçimde yükseldiğini göstermekte ve bu tür envanter çalışmalarının kısa aralıklarla güncellenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Türkiye’de Cİ tesciline sahip bal ürünlerine ilişkin tescil adı, tescil tarihi, tescil türü, bulunduğu il ile başvuru sahibi veya tescil ettiren kurum/kuruluşlara dair bilgiler Tablo 1’de ayrıntılı biçimde sunulmuştur (9).

Tablo 1. Coğrafi İşaret Tescilli Balların Listesi (9)

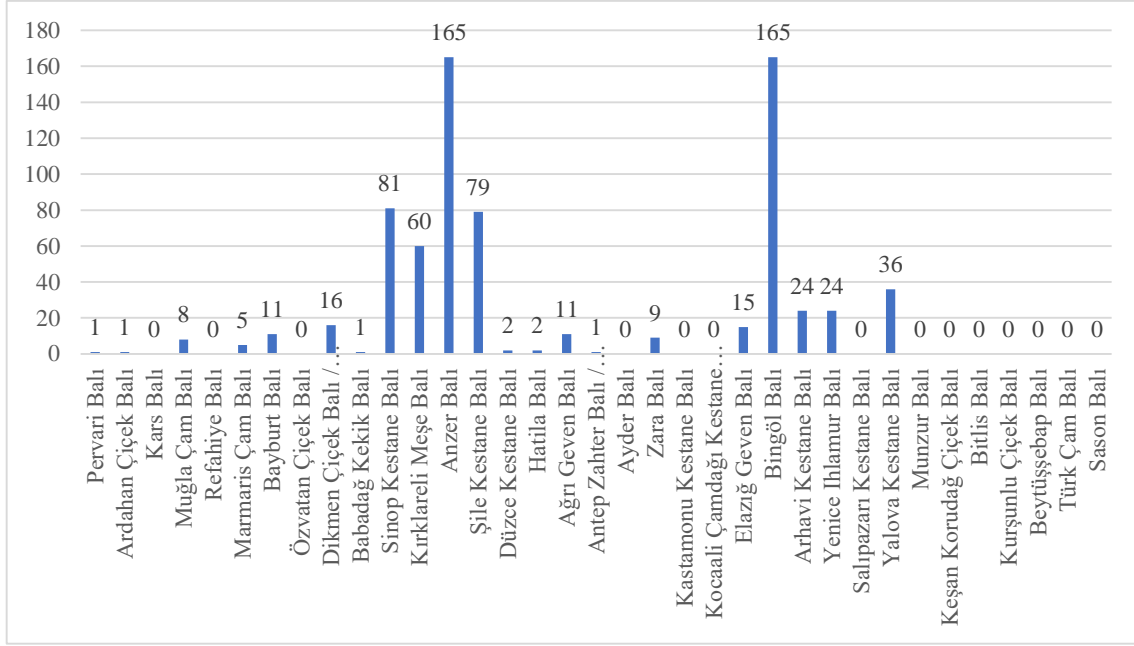
Sıra No	Coğrafi İşaretin Adı	Tescil Tarihi	Türü	İl	Başvuru Yapan/Tescil Ettiren
1	Pervari Balı	19.8.2004	Menşe Adı	Siirt	Pervari Köylere Hizmet Götürme Birliği
2	Ardahan Çiçek Balı	1.6.2017	Menşe Adı	Ardahan	Ardahan İli Arı Yetiştiricileri Birliği
3	Kars Balı	10.8.2018	Menşe Adı	Kars	Kars İli Arı Yetiştiricileri Birliği
4	Muğla Çam Balı	15.8.2018	Menşe Adı	Muğla	Muğla İli Arı Yetiştiricileri Birliği
5	Refahiye Balı	18.9.2019	Menşe Adı	Erzincan	Refahiye Ziraat Odası
6	Marmaris Çam Balı	6.11.2019	Menşe Adı	Muğla	Marmaris Ticaret Odası
7	Bayburt Balı	20.7.2020	Mahreç İşareti	Bayburt	Bayburt Üniversitesi
8	Özvatan Çiçek Balı	16.11.2020	Menşe Adı	Kayseri	Özvatan Kaymakamlığı
9	Dikmen Çiçek Balı / Dikmen Kekik Balı	21.12.2020	Menşe Adı	Aydın	S. S. Yeniköy-Dikmen Balkoop Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
10	Babadağ Kekik Balı	23.12.2020	Menşe Adı	Denizli	Denizli İli Arı Yetiştiricileri Birliği
11	Sinop Kestane Balı	13.1.2021	Menşe Adı	Sinop	Sinop Üniversitesi
12	Kırklareli Meşe Balı	12.2.2021	Menşe Adı	Kırklareli	Kırklareli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
13	Anzer Balı	16.2.2021	Menşe Adı	Rize	Rize İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
14	Şile Kestane Balı	3.9.2021	Menşe Adı	İstanbul	Şile Belediyesi, Sınırlı Sorumlu Şile Arıcılık ve Arı Ürünleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
15	Düzce Kestane Balı	6.9.2021	Menşe Adı	Düzce	Düzce İl Tarım Ve Orman Müdürlüğü
16	Hatıla Balı	17.9.2021	Menşe Adı	Artvin	Sınırlı Sorumlu Taşlıca Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
17	Ağrı Geven Balı	17.3.2022	Menşe Adı	Ağrı	Ağrı İli Arı Yetiştiricileri Birliği
18	Antep Zahter Balı / Gaziantep Zahter Balı	24.3.2022	Menşe Adı	Gaziantep	Gaziantep Ticaret Borsası
19	Ayder Balı	15.4.2022	Menşe Adı	Rize	Sınırlı Sorumlu Ayder Kaplıca ve Aşağı Şimşirli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
20	Zara Balı	26.4.2022	Mahreç İşareti	Sivas	Zara Ziraat Odası
21	Kastamonu Kestane Balı	12.8.2022	Menşe Adı	Kastamonu	Kastamonu İli Arı Yetiştiricileri Birliği
22	Kocaali Çamdağı Kestane Balı	12.9.2022	Menşe Adı	Sakarya	Kocaali Belediyesi
23	Elazığ Geven Balı	21.9.2022	Menşe Adı	Elazığ	Elazığ İli Arı Yetiştiricileri Birliği
24	Bingöl Balı	7.10.2022	Menşe Adı	Bingöl	Bingöl Üniversitesi
25	Arhavi Kestane Balı	10.11.2022	Menşe Adı	Artvin	Arhavi Ziraat Odası
26	Yenice Ihlamur Balı	22.8.2023	Menşe Adı	Karabük	Yenice Kaymakamlığı
27	Salıpazarı Kestane Balı	11.10.2023	Menşe Adı	Samsun	Samsun Büyükşehir Belediyesi
28	Yalova Kestane Balı	23.1.2024	Mahreç İşareti	Yalova	Yalova İli Arı Yetiştiricileri Birliği
29	Munzur Balı	19.2.2024	Menşe Adı	Tunceli	Tunceli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
30	Keşan Korudağ Çiçek Balı	18.11.2024	Menşe Adı	Edirne	Keşan Belediyesi
31	Bitlis Balı	8.1.2025	Mahreç İşareti	Bitlis	Bitlis Ticaret ve Sanayi Odası
32	Kurşunlu Çiçek Balı	21.4.2025	Menşe Adı	Çankırı	Kurşunlu Belediyesi
33	Beytüşşebap Balı	8.5.2025	Mahreç İşareti	Şırnak	Beytüşşebap İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü
34	Türk Çam Balı	29.7.2025	Mahreç İşareti		Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü
35	Sason Balı	1.9.2025	Menşe Adı	Batman	Sason Kaymakamlığı

Taklit ve tağşiş uygulamalarının en yoğun görüldüğü ürünlerden biri olan bal için coğrafi işaret tescili, haksız rekabetin önüne geçen önemli bir koruma mekanizması niteliği taşımaktadır (15, 16). Türkiye’de tescil başvurularının yürütüldüğü üst otorite Türk Patent ve Marka Kurumu (TÜRKPATENT) olup, başvurular ilgili yasa ve yönetmelikler çerçevesinde değerlendirilmekte; ürünler için uygun bulunan Menşe Adı, Mahreç İşareti veya Geleneksel Ürün Adı kategorilerinden biri altında tescil gerçekleştirilmektedir (17). Türkiye’de coğrafi işaret tescili alan ilk bal, menşe adı kategorisinde tescillenen ve Siirt’in Pervari ilçesiyle özdeşleşen Pervari Balıdır. Tablo 1 ve Şekil 1’te görüldüğü üzere, TÜRKPATENT verilerine göre 2004–2017 yılları arasında yalnızca bir balın coğrafi işaret tescili aldığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık, 2022 yılında 9 balın tescillenmesiyle belirgin bir artış yaşanmıştır. Toplam 35 tescilli bal arasında yer alan Bingöl Balı ve Yenice Ihlamur Balı, Avrupa Birliği tarafından da tescil edilmiş ürünlerdir (9, 18). Ayrıca Bingöl Balı, AB’den coğrafi işaret tescili alan Türkiye’nin ilk balı olması açısından özel bir önem taşımaktadır.

Şekil 1. Yıllara göre tescil sayıları (9)

Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinde hâkim olan üç farklı iklim tipi, engebeli topoğrafyası ve çeşitlilik gösteren yer şekilleri; geniş bitki örtüsü ve zengin florası ile birleştiğinde, ülkenin dünya genelindeki bal veren bitkilerin yaklaşık %70’ine ev sahipliği yapması birçok yöreye özgü karakteristik balın oluşmasını sağlamaktadır. Bunun yanında arı ırklarının yaklaşık %22’sini barındırması, Türkiye’de farklı yörelerde birbirinden farklı özelliklere sahip bal üretim geleneklerinin ve bal tiplerinin artışına katkı sunmuştur (19, 20). Şekil 2’de, Cİ tesciline sahip balların illere göre sayısal dağılımı gösterilmektedir. Harita incelendiğinde, Muğla, Artvin ve Rize 2 farklı Cİ tescilli bal ile öne çıkmaktadır. Bu illeri, birer Cİ tescilli bal ile Siirt, Ardahan, Kars, Erzincan, Bayburt, Kayseri, Aydın, Denizli, Sinop, Kırklareli, İstanbul, Düzce, Ağrı, Gaziantep, Sivas, Kastamonu, Sakarya, Elâzığ, Bingöl, Karabük, Samsun, Yalova, Tunceli, Edirne, Bitlis, Çankırı, Şırnak ve Batman illeri izlemektedir (9).

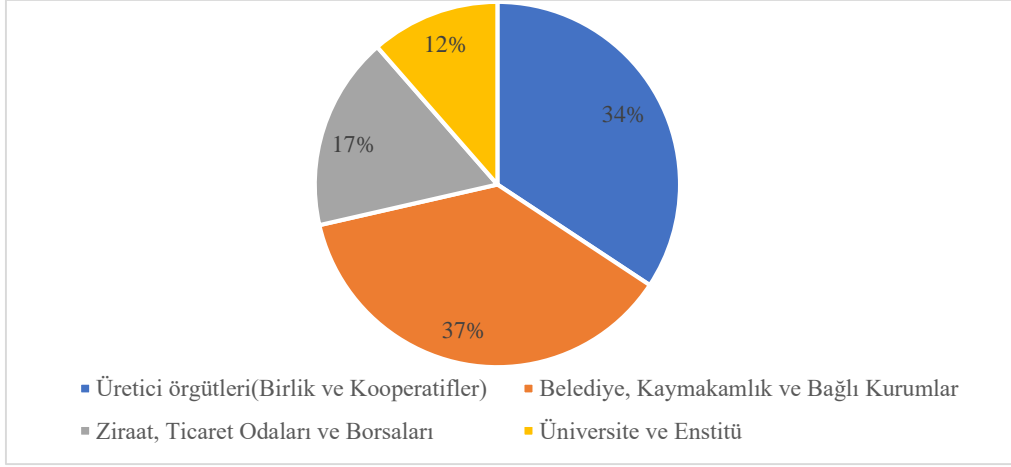
Şekil 3. Faaliyet Gösterenlerin Listesi (9)

Şekil 3'te TÜRKPATENT veri tabanında tescil sahibi tarafından bildirimleri yapılan üretim, pazarlama, dağıtım ve piyasaya arz faaliyet tiplerinde faaliyet gösterenlerin sayıları verilmiştir (9). TÜRKPATENT veri tabanında faaliyet gösterenler incelendiğinde (Şekil 3), 14 adet Cİ tescilli balda faaliyet gösterenler listesi bulunmamaktadır (9). 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında, Cİ tescilini gerçekleştiren kurum veya kuruluşların koordinasyonunda yürütülen iç denetim mekanizmalarının daha işlevsel hale getirilmesi gerekmektedir (5). Bununla birlikte, tescil sahibi tarafından üretim, pazarlama, dağıtım ve piyasaya arz süreçlerinde yer alan faaliyet gösterenlerin bilgilerinin TÜRKPATENT'e bildirilmesi ve bu bilgilere ilişkin kayıtların düzenli olarak güncellenmesi büyük önem taşımaktadır (27).

TÜRKPATENT verileri incelendiğinde, coğrafi işaret tescil başvurularını gerçekleştiren kurumlar arasında ilk üç sırada Belediyelerin (642), Ticaret ve/veya Sanayi Odalarının (513) ve Ticaret Borsalarının (154) yer aldığı görülmektedir (28). Cİ tescilleri Türkiye'de çoğunlukla ürünün doğrudan üreticileri tarafından değil; ticaret ve sanayi odaları ile belediyeler gibi kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Yapılan araştırmalar, Cİ tescil süreçlerinde belediyeler ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) bileşenlerinin belirgin biçimde öne çıktığını, buna karşılık üretici kooperatifleri ve birliklerinin tüm tescil ettirenler arasında yalnızca yaklaşık %4,5 gibi sınırlı bir paya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. TOBB'un coğrafi işaret tescilli ürünlerin tanıtımı, ekonomik değerlerinin artırılması, tescil yönetimi ve korunmasına yönelik çalışmalarda önemli ve stratejik bir rol üstlendiği vurgulanmakla birlikte, üretici örgütlerinin sürece yeterince dâhil edilememesi dikkat çekici bir sorun alanı olarak değerlendirilmektedir (7, 27, 29, 30).

Coğrafi işaret tescilli peynirler üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada, Türkiye'de tescil edilmiş 41 yerel peynirin başvuru sahipleri incelenmiştir. Tescillerin büyük ölçüde Türkiye Odalar ve Borsalar

Birliği (TOBB) ve bağlı kuruluşlar tarafından yapıldığını (%56,09) ortaya koymaktadır. Bunu yerel ve merkezi kamu kurumları (%36,58) izlerken, üretici örgütlerinin tescil süreçlerindeki payının oldukça sınırlı kaldığı ve yalnızca %4,87 düzeyinde olduğu belirlenmiştir (29).

Şekil 4. Başvuru Yapan/Tescil Ettiren Kurumların Dağılımları (9)

Cİ tescilli ballarda başvuruyu yapan ve tescil sahibi olan kurumlara ilişkin grafik incelendiğinde (Şekil 4), genel kabullerin aksine farklı bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Tescillerin önemli bir kısmının yerel ve merkezi kamu kurumları tarafından gerçekleştirildiği (%37) görülmektedir. Bununla birlikte, üretici örgütleri %34'lük oranla ikinci sırada yer almakta olup, bu sonuç diğer Cİ tescilli ürün gruplarıyla karşılaştırıldığında bal ürün grubunda üreticilerin belirgin biçimde öne çıktığını göstermektedir. Ayrıca TOBB ve bağlı kuruluşlar %17, üniversitelerin ise %12 oranında tescil sürecinde yer aldığı tespit edilmiştir (9).

Küresel bal ticareti değerlendirildiğinde, 2024 yılında ihracat hacminde de üretimde olduğu gibi Çin'in ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık, dünya bal üretiminde ikinci sırada bulunan Türkiye'nin bal ihracatı, bir önceki yıla göre %7,8 azalarak 8657 tona gerilemiş ve Türkiye dünya bal ihracatında 19. sırada yer almıştır (26, 31). İhraç edilen bal miktarı, toplam bal üretiminin yalnızca %9,1'ini oluşturmaktadır. Küresel ölçekte bakıldığında, 2024 yılında dünya bal ithalat ve ihracatının parasal büyüklüğü 2,3 milyar ABD doları olarak kaydedilmiştir (26).

Yöreye özgü karakteristik balların ulusal ve uluslararası düzeyde tescil edilmesi, bu ürünlerin pazar olanaklarını genişleterek daha yüksek katma değer elde etmelerine katkı sağlamaktadır (32). Başvuru sürecinde olan ve farklı illere ait toplam 25 bal çeşidi Tablo 2'de gösterilmektedir. Veriler incelendiğinde, özellikle son yıllarda bal ürün grubunda coğrafi işaret tescili alan bal sayısında dikkat çekici bir artış olduğu görülmektedir (9). Başvuru aşamasında ve henüz başvuru hazırlığı için de olan yörelerin Cİ'lerinin neticelenmesi bu bağlamda gerek kültürel gerekse de ticari anlamda faydalı olacaktır. Coğrafi işaret tescilli ballara yönelik yapılan bu tür değerlendirmeler, balın sahip olduğu kültürel ve tarihsel değeri görünür kılmakta; coğrafi işaret tescilinin, söz konusu ürünlerin korunması, özgünlüğünün sürdürülmesi ve gelecek nesillere aktarılması açısından taşıdığı temel önemi açık biçimde ortaya koymaktadır (15).

Tablo 2. Başvuru Aşamasında Olan Ballar Listesi (9)

Sıra No	Coğrafi İşaretin Adı	Başvuru Tarihi	Türü	Ürün grubu	İl	Başvuru Yapan/Tescil Ettiren	Durumu
1	Şemdinli Balı	21.8.2019	Mahreç İşareti	Bal	Hakkâri	Hakkâri İli Arı Yetiştiricileri Birliği	Başvuru
2	Erzincan Geven Balı	9.1.2023	Menşe Adı	Bal	Erzincan	Erzincan İli Arı Yetiştiricileri Birliği	Başvuru
3	Niğde Geven Balı	16.2.2023	Menşe Adı	Bal	Niğde	Niğde İli Arı Yetiştiricileri Birliği	Başvuru
4	Tercan Balı	20.2.2023	Menşe Adı	Bal	Erzincan	Tercan Köylere Hizmet Götürme Birliği	Başvuru
5	Felahiye Çiçek Balı	29.3.2023	Menşe Adı	Bal	Kayseri	Felahiye Belediyesi	Başvuru
6	Çanakkale Meşe Balı	16.11.2023	Menşe Adı	Bal	Çanakkale	Çanakkale Arı Yetiştiricileri Birliği Ticari İşletmesi	Başvuru
7	Kozluk Mereto Balı	5.12.2023	Menşe Adı	Bal	Batman	Kozluk Kaymakamlığı	Başvuru
8	Karayazı Balı	20.12.2023	Menşe Adı	Bal	Erzurum	Karayazı İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü	Başvuru
9	Kabaca (Kabarcet) Vadisi Orman Balı	26.12.2023	Menşe Adı	Bal	Artvin	Sınırlı Sorumlu Kabaca Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Başvuru
10	Ardanuç Yeşil Balı	28.12.2023	Menşe Adı	Bal	Artvin	Ardanuç Belediyesi	Başvuru
11	Muş Balı	30.1.2024	Menşe Adı	Bal	Muş	Muş İli Bal Üreticileri Birliği	Başvuru
12	Sedir (Mezla) Balı / Kozan Mezla Balı	12.2.2024	Menşe Adı	Bal	Adana	Kozan Ticaret Odası	Başvuru
13	Senoz Balı	23.2.2024	Menşe Adı	Bal	Rize	Çayeli İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü	Başvuru
14	Van Kekik Balı	5.4.2024	Menşe Adı	Bal	Van	Van İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	Başvuru
15	Erzurum Geven Balı	17.7.2024	Menşe Adı	Bal	Erzurum	Palandöken Kaymakamlığı	Başvuru
16	Tokat Ayçiçek Balı	2.10.2024	Mahreç İşareti	Diğer ürünler	Tokat	Tokat İli Arı Yetiştiricileri Birliği	Başvuru
17	Bilecik Balı	17.12.2024	Mahreç İşareti	Bal	Bilecik	Bilecik Ticaret ve Sanayi Odası	Başvuru
18	Çerkeş Çiçek Balı	26.12.2024	Menşe Adı	Bal	Çankırı	Çerkes Belediyesi	Başvuru
19	Hıms Kekik Balı	23.1.2025	Menşe Adı	Bal	Erzurum	Faruk Atalay	Başvuru
20	Macahel Balı	24.2.2025	Mahreç İşareti	Bal	Artvin	Borçka Kaymakamlığı	Başvuru
21	Kozan Mezla Balı	30.5.2025	Menşe Adı	Bal		Kozan Ticaret Odası	Başvuru
22	Yığılca Kestane Balı	20.6.2025	Menşe Adı	Bal	Düzce	Düzce İl Tarım Ve Orman Müdürlüğü	Başvuru
23	Gündoğmuş Balı	16.9.2025	Mahreç İşareti	Bal	Antalya	Gündoğmuş Kaymakamlığı	Başvuru
24	Çat Balı	19.9.2025	Menşe Adı	Bal	Erzurum	Emin Çubukci	Başvuru
25	Karışık Çiçek Balı	3.11.2025	Mahreç İşareti	Bal	Uşak	Uşak Ticaret Borsası	Başvuru

Türkiye, sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik ile uygun iklim ve çevresel koşullar sayesinde arıcılık faaliyetleri açısından önemli bir üretim potansiyeline sahiptir (2). Bulgular, coğrafi işaretlerin hem üretici hem de tüketici açısından çok yönlü faydalar sunduğunu göstermektedir. Coğrafi işaretler; ürünlerin kökeni ve ayırt edici özellikleri konusunda güvenilir bilgi sağlayarak haksız rekabetin önlenmesine katkıda bulunmakta, aynı zamanda kalite güvencesi oluşturmaktadır. Bununla birlikte,

kırsal alanlarda istihdam ve gelir artışını destekleyerek sürdürülebilir kalkınmayı güçlendirdiği; yerel halkın yaşadıkları bölgelerde kalma eğilimini artırdığı belirlenmiştir. Coğrafi işaret tescillerinin doğal kaynakların, çevrenin ve biyoçeşitliliğin korunmasına katkı sunduğu, ayrıca gastronomi ve tarım turizmi gibi alanlarda bölgesel turizmin gelişimini olumlu yönde etkilediği de literatürden elde edilen verilerle uyumludur (6).

Saygın Alpaslan ve Demirbaş'ın (2019) bulguları da bu sonuçları desteklemektedir (33). İlgili araştırmalarda, Türkiye'nin arıcılık potansiyeline, bal üretim kapasitesine ve ürün çeşitliliğine rağmen, küresel bal ticaretinde hak ettiği payı henüz tam olarak elde edemediği ifade edilmiştir. Mevcut değerlendirmeler, coğrafi işaret tescillerinin bu açığın kapatılmasında stratejik bir araç olabileceğine işaret etmektedir.

4. Sonuçlar

Sahip olduğu iklim çeşitliliği, topografik özellikler ve güçlü floristik yapısı sayesinde Türkiye, bal üretiminde hem miktar hem de çeşitlilik bakımından dünya genelinde öne çıkan ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkenin kısa mesafelerde değişebilen bitki örtüsü ve yöresel ekolojik farklılıkları; her yöreye özgü karakteristikte çok sayıda özgün bal çeşidinin ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Söz konusu çeşitlilik bal ürünlerinin coğrafi işaret sistemi içinde korunması ve tescillenmesi bakımından önemli bir potansiyeli doğurmaktadır. Bu çalışma kapsamında, 25.11.2025 tarihi itibarıyla TÜRKPATENT veri tabanında kayıtlı bal ürünleri incelenmiş; bal kategorisinde 29 Menşe Adı ve 6 Mahreç İşareti olmak üzere toplam 35 coğrafi işaret tescilli bal bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra Bingöl Balı ve Yenice Ihlamur Balı gibi bazı ürünlerin Avrupa Birliği tarafından tescil edilmiş olması, Türkiye bal sektörünün uluslararası alanda görünürlüğü açısından önemli bir başlangıç olarak değerlendirilmektedir. Ancak mevcut durum Türkiye'nin arıcılık potansiyeli ve bal üretim çeşitliliği ile karşılaştırıldığında hâlen yeterli düzeye ulaşmadığını göstermektedir.

Coğrafi işaret başvurularının son yıllarda artış göstermesi olumlu bir gelişme olsa da başvuru süreçlerinin hızlandırılması, üretici örgütlerinin farkındalığının artırılması, tescilli ürünlerin denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve tescil sonrası pazarlama faaliyetlerinin sistematik biçimde yürütülmesi gerekmektedir. Türkiye'nin ihracat durum ve potansiyeli çerçevesinde değerlendirildiğinde Avrupa Birliği nezdinde tescil alan ürün sayısının sınırlı olması, uluslararası marka değerinin artırılması için daha bütüncül bir strateji geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'de bal ürünlerinin coğrafi işaret envanterine ilişkin güncel ve sistematik bir derleme sunarak literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmuştur. Elde edilen bulgular; farklı tescil türlerinin dağılımını, yörelere göre çeşitliliği ve başvuru süreçlerinin mevcut durumunu kapsamlı bir biçimde ortaya koymuştur. Araştırmanın, bal sektöründe çalışan üretici birlikleri, politika yapıcı kurumlar ve akademisyenler için referans niteliğinde güncel bir kaynak oluşturacağı değerlendirilmektedir.

Teşekkür

Bu çalışma 12.11.2025 tarihinde Siirt Üniversitesi, II. Ulusal Siirt Arıcılık ve Arı Sağlığı Çalıştayında sözlü sunum olarak sunulmuştur.

Kaynaklar

1. Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği (Tebliğ No: 2020/7). T.C. Resmi Gazete. 2020 Nis 22;31107. Available from: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200422-13.htm> [cited 2025 Nov 25].
2. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). Arıcılık Ürün Raporu 2025 [Internet]. Ankara: TEPGE; 2025. Yayın No: 409. Available from: <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge> [cited 2025 Nov 25].
3. Mercan ŞO, Üzülmez M. Coğrafi işaretlerin bölgesel turizm gelişimindeki önemi: Çanakkale ili örneği. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2014;29(2):67-94.
4. Doğan B. Coğrafi işaret korumasının gelişmekte olan ülkeler için önemi. Social Sciences Research Journal. 2015;10(2):58-75.
5. Türkiye. Sınai Mülkiyet Kanunu (Kanun No: 6769). T.C. Resmi Gazete. 2017 Oca 10;29944. Available from: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170110-9.htm> [cited 2025 Nov 15].
6. Kösemeci C. Coğrafi işaretler. Gıda Mühendisliği Dergisi. 2021;25(47):34.
7. Tekelioğlu Y. Coğrafi işaretler ve Türkiye uygulamaları. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2019;8(15):47-75.
8. Türkiye. Coğrafi İşaretler ve Geleneksel Ürün Adı Amblem Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete. 2017 Ara 29;30285. Available from: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171229-8.htm> [cited 2025 Nov 22].
9. Türk Patent ve Marka Kurumu (TÜRKPATENT). Coğrafi işaret veri tabanı [Internet]. Ankara: TÜRKPATENT; 2025. Available from: <https://ci.turkpatent.gov.tr> [cited 2025 Nov 25].
10. Uslu AN. Türk mutfak kültüründe bal ve Türkiye’de yer alan coğrafi işaretli ballar üzerine bir araştırma. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi. 2024;9(1):75-93.
11. Soysal Mİ, Gürcan EK. Türkiye arı yetiştiriciliğinin bal üretimi bakımından durumu. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi. 2007;4(2):227-236.
12. Baltacı A. Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2019;5(2):368-388.
13. Balcı A. Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler. Ankara: Pegem Akademi; 2016.

- 14.Koday Z, Karadağ H. Türkiye’deki arıcılık faaliyetleri ve bal üretiminin bölgesel dağılımı (2007–2018). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2020;24(1):495-510.
- 15.Çanakçı T. Türk mutfak kültüründe bal ve coğrafi işaretli ballar üzerine bir değerlendirme. Journal of Academic Tourism Studies. 2024;5(2):32-40.
- 16.Türkmen S, Ataseven Y. Türkiye’de taklit ve tağşiş yapılan gıdalara ilişkin yasal düzenlemelerin ve uygulamaların değerlendirilmesi. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi. 2020;6(1):65-75.
- 17.Tanrikulu M, Doğandor E. Coğrafi işaretleri ve coğrafi işaret potansiyeliyle Bolu ili. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2021;12(1):223-257.
- 18.European Commission. eAmbrosia – The EU geographical indications register [Internet]. Brussels: European Commission; 2025. Available from: <https://ec.europa.eu/agriculture/eambrosia/geographical-indications-register/> [cited 2025 Nov 15].
- 19.Yücel B. Bal ve bal üretimi üzerine genel bir bakış. ISPEC Journal of Science Institute. 2023;2(1):1-8.
- 20.Yılmaz E, Sesli FA, Uzun ÖF. Arıcılık faaliyetleri için uygun yerlerin coğrafi bilgi sistemleri ile belirlenmesi: Şavşat ilçesi örneği. Black Sea Journal of Engineering and Science. 2021;4(3):111-116.
- 21.Çalışkan V, Koç H. Türkiye’de coğrafi işaretlerin dağılım özelliklerinin ve coğrafi işaret potansiyelinin değerlendirilmesi. Doğu Coğrafya Dergisi. 2013;17(28):193-214.
- 22.Arslan İK, Furtana ÖÜ. Yükselen bir küresel değer: Coğrafi işaretler ve ihracat pazarlaması açısından değerlendirilmesi. CIP Data. 2021;71.
- 23.Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). FAOSTAT [Internet]. Rome: FAO; 2025. Available from: <http://www.fao.org/faostat/en/#data> [cited 2025 Nov 15].
- 24.Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). İstatistik Verileri [Internet]. Ankara: TÜİK; 2025. Available from: <http://www.tuik.gov.tr> [cited 2025 Nov 15].
- 25.Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). Arıcılık Tarım Ürünleri Piyasaları Raporu 2025 [Internet]. Ankara: TEPGE; 2025. Available from: <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Menu/27/Tarim-Urunleri-Piyasalari> [cited 2025 Nov 15].
- 26.Burucu V. Tarım Ürünleri Piyasaları: Arıcılık (Temmuz Ayı). Ankara: TEPGE; 2025.
- 27.Gıda Mühendisleri Odası (GıdaMO). 6. Geleneksel Gıdalar Sempozyumu Sonuç Bildirgesi [Internet]. Ankara: GıdaMO; 2024 Dec 18. Available from: <https://www.gidamo.org.tr/icerik/6-geleneksel-gidalar-sempozyumu-sonuc-bildirgesi-202412181623> [cited 2025 Nov 15].

28. Türk Patent ve Marka Kurumu (TÜRKPATENT). Coğrafi İşaret Tescil Sahipleri İstatistikleri [Internet]. Ankara: TÜRKPATENT; 2025. Available from: <https://ci.turkpatent.gov.tr/Statistics/RegistrationOwners> [cited 2025 Nov 15].
29. Özçakmak S, Kösemeci C, Çetinkaya A, Süzme K. Süt işleme tesisi olarak faaliyet gösteren coğrafi işaret tescilli peynir üreticilerinin güncel durumu. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*. 2025;13(1):91-109.
30. Aslan M. Coğrafi işaret tescilli ekmeklere ilişkin güncel durumun değerlendirilmesi. *Gıda Mühendisliği Dergisi*. 2025;(59):28-36. Available from: <https://gidamuhendisligidergisi.org/journal/issue?id=38> [cited 2025 Nov 15].
31. International Trade Centre (ITC). Trade Map: Trade statistics for international business development [Internet]. Geneva: ITC; 2025. Available from: <https://www.trademap.org> [cited 2025 Nov 15].
32. Özsoy T. Coğrafi işaretlemenin katma değer oluşturmada bir araç olarak kullanımı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2015;24(2):31-46.
33. Saygın Alparslan Ö, Demirbaş N. Avrupa Birliği ve Türkiye’de bal üretim ve ticareti açısından coğrafi işaret uygulamalarının değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl University Journal of Agricultural Sciences*. 2019;29(3):526-538.